

Inimkaubanduse teemaline konverents 30. mai 2013

Head kolleegid ja partnerid,

Mul on hea meel tervitada teid kõiki siin kaunis Tallinnas. On selge, et inimkaubandus ei ole ainult ühe riigi mure, vaid olulisim antud valdkonnaga tegelemise juures on koostöö. Nii siseriiklikult kui ka rahvusvaheliselt. Nii õiguskaitseasutuste kui ka ohvreid abistavate organisatsioonidega.

Inimkaubanduse näol on tegemist valdkonnaga, mis tekitab rahvusvaheliselt ning siseriiklikult üha enam arutelusid. Seejuures ei ole tegemist uue nähtusega, vaid vastupidi - inimkaubandusel on pikk ajalugu, inimkaubandus kui nähtus on eksisteerinud juba enne meie ajaarvamist vana – Egiptuse ja Mesopotaamia aegadest saati.

Inimkaubanduse vormid ja olemus on ajas muutunud ja erinevalt vanaaja orjapidajatest kasutavad inimkaubitsejad tänapäeval uusi ja kaasaegseid meetodeid oma ohvrite meelitamiseks ja allutamiseks. Nii nagu muutub ja kohandub ühiskond muutuvate oludega, nii mugandub ja kohandub ka inimkaubandus kui kuriteo liik.

Kuigi aja jooksul on muutunud viis, kuidas ja kus „müüdüd inimesi“ kasutatakse, on sisuliselt tegemist kaasaegse orjandusega. Olgugi, et orjapidamine ning inimesse kui asjasse, omandisse suhtumine peaks olema pigem unustustehõlma vajunud ning tänaseks õudusega meenutatav ajaloo osa, on vaatamata ühiskonna ja tehnika tormilisele arengule inimestega kaubitsemine siiski moodsas maailmas säilinud. Seejuures peetakse inimkaubandust kogu maailmas üheks raskeimaks kuriteoliigiks, millega kaasneb inimõiguste ja inimväärikuse ränk rikkumine, see on kui orjuse tänapäevane vorm ning organiseeritud kuritegevuse seisukohast äärmiselt tulutoov äri.

Euroopa komisjoni volinik Cecilia Malmström on korduvalt rõhutanud inimkaubanduse vastase võitluse tähtsust Euroopa Liidus ning ka väljaspool seda. Tema sõnul tulekski erilist tähelepanu pöörata inimkaubanduse ohvritele, kui eriti haavatavatele isikutele.

2008ndal aastal mõisteti Euroopas inimestega kauplemise eest süüdi 1534 isikut. Kaks aastat hiljem on see arv ligikaudu 200 võrra väiksem. Eestis vähenes aastatel 2008–2010 inimkaubanduse eest süüdi mõistetud isikute arv 66-lt 47-le. Sellegi poolest oleme selle näitaja poolest inimkaubanduse ohvrite arvult 100 000 elaniku kohta Euroopa esikümnes.

Partner:

Police and Border Guard Board

26ndal märtsil 2013ndal aastal toimunud justiitsministri ja siseministri korralisel koostöökohtumisel lepidi kokku politsei ja prokuratuuri uued ühised kuritegevuse vastu võitlemise prioriteedid, seejuures toodi ühe suurema prioriteedina välja organiseeritud ja raske peitkuritegevuse vähendamise olulisus sh inimkaubanduse vastane võitlus.

Eesti on viimastel aastatel astunud jõulisi samme inimkaubanduse vastase võitluse tõhustamiseks.

Näiteks eelmisel aastal täiendati karistusseadustikku muudatusega, millega muudeti selgemaks inimkaubanduse mõiste. Kuni selle ajani olid inimkaubanduse süüteod mitmeti tõlgendatavad ning laiali mitmetes erinevates süüteokoosseisudes ning Eesti oli ainus Euroopa Liidu riik, kus puudus inimkaubanduse kui eraldi kuriteoliigi koosseis.

14ndal aprillil 2012 jõustus karistusseadustikus senise orjastamise paragrahvi asemel uue kuriteokoosseisuna inimkaubandus, mis on väga raske kuriteoliik ja mille puhul on tegemist isikuvabaduse ning väärikuse tõsise rikkumisega. Muuhulgas täiendati karistusseadustikku uue paragrahviga, mis käsitleb karistust seoses inimkaubanduse toetamisega. Eraldi on karistatav alaealise suhtes toime pandud inimkaubandus.

Inimkaubitsemise viimase aja peamisi trende on olnud püüe legaliseerida värbamist ja ohvrite eksploateerimist. Kaubitsejad püüavad jätta muljet vastastikusest, võrdsete partnerite suhtest müüja ja müüdava vahel. Olles ise juriidiliselt pädevad või kasutades advokaatide abi, ongi kaubitsejatel selle illusiooni loomises edu olnud. Kaubitsejate ja potentsiaalsete ohvrite vahel sõlmitakse pealtnäha ametlikud lepingud ja see mängib kaubitsejatele kätte nende peamise trumbi: lepingule alla kirjutanud ohvritel tekivad rahalised kohustused.

Teine viimase aja trend on kasutada värbamise ajal mittefüüsilisi survemeetodeid. Sellel on väga lihtne põhjus. Selliseid vägivaldavorme, nagu emotsionaalne eksploateerimine, hirmutamise või vaimne vägivald, on raske tõendada kohtumenetluses, ehkki niisugune vägivald on sama destruktiivne kui füüsiline. Suhtumine, et ohvriks langemise eest vastutab ohver ise, see on tema enda süü ja ta on valinud oma saatuse vabal tahtel, aitab kaubitsejaid, kes kasutavad seda enda kaitseks kohtus ja meediapropagandas.

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni ülemaailmse inimkaubanduse raporti kohaselt on enamlevinud inimkaubanduse vormiks seksuaalne ärakasutamine (79%). Seksuaalse ärakasutamise ohvriteks on domineerivalt naised ja lapsed. Teiseks enamlevinud inimkaubanduse vormiks on tööjõu ärakasutamise eesmärgil viljeletav inimkaubandus (18%),

Partner:

Police and Border Guard Board

Me oleme harjunud mõttemaailmaga et reeglina on inimkaubanduse ohvriteks naised, keda sunnitakse tegelema prostitutsiooniga, kuid on aeg hakata märkama, et inimkaubandus on palju laiem mõiste ning mitte kõik inimkaubanduse ohvrid ei ole prostituudid.

Arvestades endiste Ida – Euroopa riikide ning vanade Lääne – Euroopa riikide vahelist suurt palgalõhet ning lisades sinna juurde n-ö vana-Euroopa järjest kasvava tööjõu vajaduse seoses elanikkonna vananemisega, on aina rohkem inimkaubanduse kontekstis vaja rääkida tööjõu eksploatatsioonist.

Meil on aeg hakata märkama isikuid, kes töötavad ebainimlikes tingimustes: –elades mitmekesi kitsukeses mitte-elamisväärsel pinnal ning tehes tööd ilma puhkeajata, kusjuures harvad ei ole ka juhtumid, kus selle kõige eest ei saada ka töötasu või võetakse see kohe pangaautomaadi juures ära. Sellise inimkaubanduse ohvriteks on enamasti meesterahvad. Kahjuks ei jõua sellised ohvrid reeglina politseisse – ei tajuta ning ei saada aru, et ollakse ohvrid või ei taheta seda endale tunnistada.

Kui me räägime soolisest võrdõiguslikkusest, siis on meil ka siin aeg hakata aru saama, et ka ohvrite osas kehtib sooline võrdõiguslikkus. Isegi siis, kui meessoost ohvrid ise ei pöördu politsei poole abi saamiseks. Sellevõrra rohkem tuleb just õiguskaitseasutustel koostöös ohvrit abistavate organisatsioonidega, aga ka riiklike institutsioonidega (nt Maksuametiga) teha endal rohkem tööd ning tuua sellised juhtumid päevavalgele ning saata süüdlased kohtu alla.

Eesti ei ole siiani tuntud inimkaubanduse sihtriigina, pigem on tegemist riigiga mille kodanikud satuvad inimkaubanduse ohvriteks. Eelkõige on riskirühmaks inimesed, kes on jäänud elu hammasrataste vahele, ning kellel on majanduslikke probleeme. Ühesõnaga, neid iseloomustab nõrk sotsiaalne sidusus. Eelnevatel aastatel Euroopat tabanud majanduskriis võimendas veelgi sotsiaalseid probleeme ning paljud isikud ei näinud muud võimalust majanduslikult hakkama saada, kui lahkuda tööle välismaale, peamiselt siis Soome, aga ka Rootsi ja Norrassa ning teistesse riikidesse väljaspool Euroopa Liitu. Statistikaameti andmetel rändas Eestist 2012ndal aastal välja 11 000 inimest see on pea-aegu 1% Eesti elanikest. Me ei tea täna, mis tingimustel nad Eestist välismaale tööle lahkusid ja mis tingimustes nad hetkel töötavad, kuid me võime aimata, et mitte kõiki neid ei oodanud välismaal ees unistuste töökoht koos eluaseme ja suure töötasuga.

Sama suunda kinnitab Tartu ülikooli poolt tehtud uuring, millest selgus, et Eesti on sunniviisilise prostitutsiooni, aga ka sunniviisilise töötamise lõikes pigem nn allikariik ja vähesemal määral sihtkohariik. Mehed ja naised on sattunud sunniviisiliselt tööle

Partner:

Police and Border Guard Board

Hispaaniasse, Norrassa ja Soome. Tuginedes statistikale ja võttes arvesse madalseisu tööturul, hinnatakse riski sattuda tööorjusesse või sunniviisilisele tööle väga kõrgeks.

2011ndal aastal ilmunud uuringust selgus samuti see, et paljud praktikud ja akadeemikud ei usu, et sunniviisiline töötamine on Eestis probleem. Ühiskonna madala teadlikkuse tõttu on teavitust väga oluline ning vajalik ja inimestele tuleb selgitada, kuidas turvaliselt välismaale tööle minna.

Alati on olnud inimesi, kes proovivad lõigata kasu teiste inimeste hädadest. Inimkaubandus on tõusnud kuritegelikus maailmas hinnanguliselt kolmandaks sissetulekuallikaks, järgnedes narko- ja relvaärile ning küberkuritegevusele. Selle kaudu teenivad sissetulekut ka erinevad firmad, ise teadvustamata, et osa nende sissetulekust võib tulla inimkaubandusest. ÜRO hinnangul liigub iga aasta inimkaubanduses ca 32 miljardit USA dollarit ebaseaduslikku ehk nn musta raha.

Me oleme siin korduvalt rääkinud inimkaubanduse ohvritest. Just ohver on see, kes tuleb inimkaubanduse juhtumite puhul seada esikohale. Selline nõue tuleb ka Euroopa Komisjoni direktiivist, ning mul on hea meel teatada, et Eesti, kellele on eelnevatel aastatel korduvalt ette heidetud puudulikku ohvrikaitset, on teinud viimastel aastatel jõulisi samme olukorra parandamiseks.

Eesti on tänaseks ratifitseerinud Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsiooni, millega tagatakse ohvrite parem kaitse ning koostöö erinevate asutuste vahel. Loomulikult – ainult direktiiviga/seadusega on võimalik anda valdkonnainimestele seadusandlik baas, mille alusel tegeleda. Tegelikult ohvri kaitsega tegelevad siiski inimesed. Ainult läbi meie endi arusaamise ja ohvri mõistmise, saame me kaitsta ohvrit ning pakkuda talle just selliseid teenuseid ja abi, mida ta vajab.

Kerge on hukka mõista, raske on mõista, on öelnud klassikud. Selle mõttega lõpetaksingi oma sissejuhatava kõne, sest just siia konverentsile on kogunenud need inimesed, kes on võtnud inimkaubanduse vastu võitlemise oma südameasjaks ning kes suudavad ka ohvrit - olgu ta kes iganes - mõista, mitte hukka mõista.

Raigo Haabu, politseikolonel, Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori asetäitja kriminaalpolitsei alal

Partner:

Police and Border Guard Board